

інвестором. Ефективний розвиток аграрного сектору економіки потребує безперервного забезпечення грошових надходжень. Значною мірою цьому могло б сприяти також законодавче врегулювання існуючих проблем ринку землі.

Література

1. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин. – К. : Аграрна наука, 2005. – 140 с.
2. Кириленко І.Г. Аграрна реформа в Україні: надбання, проблеми / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2005. – № 5. – С. 8–14.
3. Поплавський В.Г. Інвестиції та їх привабливість в АПК України / В.Г. Поплавський // Основні напрями високоефективного виробництва в Україні на інноваційній основі : збірник матеріалів четвертих річних зборів Всеукраїнського конгресу економістів-аграрників, 25–26 червня 2006 р. – К. : Інститут аграрної економіки, 2006. – С. 429–438.
4. Статистичний щорічник Львівської області за 2008 рік. Ч. 1. – Львів, 2008. – 366 с.

УДК 342,725

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

М.А. Романюк
ОНПУ

В статті розглядається актуальна проблема захисту права громадян України на отримання освіти в державних вищих навчальних закладах на рідній мові. Аналізуються причини та правові гарантії сучасного стану викладання на українській (державній) мові та мовах національних меншин в Юго-Западному регіоні України.

Ключові слова: українська мова, російська мова, національні меншини, російськомовне населення, двуязычье, державна мова, держава, права національних меншин.

Актуальність проблеми. Сучасний розвиток української держави знову підіймає проблему правового регулювання мовних прав українців та національних меншин України. Чисельні публікації з цієї теми як у пресі так і в Інтернеті говорять про надзвичайну актуальність цієї проблеми в сучасному українському суспільстві. Серед багатьох таких публікацій наведемо лише декілька цитат [4–7], які характеризують гостроту зазначеної проблеми.

“Так, у російській/радянській імперії українців вважали народом, що не має жодних окремих, самостійних прагнень, а століттями лише мріяв “навіки поєднатися” з російським народом і зрештою розчинитися в ньому без сліду. Такий народ був “нормальним”, а українців, які прагнули чогось іншого, називали ким завгодно, тільки не людьми і не народом: мазепинцями, петлюрівцями, бандерівцями, націоналістами, й усі зусилля Російської держави були спрямовані на “нормалізацію” цих, так би мовити, хворих: фізичне знищення або русифікацію, що була єдиним радикальним методом лікування. А джерелом “ненормальності” завжди була якась іноземна зараза, і тому український рух паплюжили то як польську, то як австрійську інтригу, то як буржуазно-імперіалістичний вплив, а нині – як американську підступність.

Утвердження російської мови – це спосіб об’єднання країни, але ж ідеться не про нас, грішних, не про Україну, а про велику Росію. Саме її, велику Росію прагнуть укріпити коштом “нормалізації”, або, як кажуть поляки, wy narodowienia, тобто денационалізації

України, відмови від національно-культурної ідентичності, передусім через зведення української мови до статусу мертвої” [5, с. 24].

“Українці у своїй рідній країні живуть, як у гетто. ...На боротьбу з українцями російські націоналісти мобілізують тепер ще й національні меншини. Ці всі заходи й проповіді спрямовані на одне: ліквідацію країни. Погляньте на Білорусь: спершу вбивають мову, на другому етапі вже не стає народу, на третьому зникає й держава. Саме таку ясну перспективу й пропонує країні нова влада. Адже й наші владні мужі – такі самі раби, як і ми, й покірно служать російському націоналізмові. Нищачи українську мову, влада підточує саму можливість свого існування. Немає мови – немає держави” [4, с. 32].

Мета дослідження. Метою цієї статті є визначення правових механізмів забезпечення права громадянина України на застосування в усіх сферах суспільного життя, зокрема в освіті, рідної для нього мови.

Виклад основного матеріалу. “Рідна мова – найхарактерніша й найцінніша ознака національної самоідентифікації, це скарб нації, її краса і святість. Вона перетворює розрізнений етнографічний народ на свідому націю, це той фундамент, на якому будується історія, філософія, культура, традиція, і врешті-решт – незалежна і самостійна держава. З іншого боку, якщо виникає потреба знищити державу або націю, то самим простим рішенням є заміна мови національного спілкування, літератури, філософії, традицій й звичаїв з власних національних на окупаційні. Заміна мови та національної свідомості, національної самоідентифікації процес довготривалий, але надійний. Втративши національну мову, людина замінює її на ту, яку йому пропонують. Потім втрачається література, самосвідомість, стають вже важко або зовсім не зрозумілі рідні, національні цінності, але дуже добре сприймаються окупаційні” [6 с. 162].

Україна має одну з найкрасивіших у світі мов. І тим не менше українську мову віками пригноблювали, забороняли, нищили, адже це був ключ до завоювання України. На щастя, завжди знаходилися ті, хто ставав на її захист – адже саме мова створює найсильніші патріотичні характери. В неволі українська мова не вмерла. Проте зараз, коли наша Україна має таку бажану і вимучену віками свободу, українська мова в небезпеці.

22 лютого 2010 року, у Києві, на прес-конференції в УКРІНФОРМі завідувач відділу Інституту соціології НАН України, керівник фірми “Юкрейніан соціолоджі сервіс” Олександр Вишняк навів цифри соціологічних досліджень. Згідно з ними, виключно українською мовою в Україні розмовляють: серед батьків старшого покоління українців, якому за 55 років, – 41 %, серед самого цього покоління – 33 %, серед середнього покоління – 28 %, серед української молоді, кому 18 – 29 років, – 24 %. В сім’ях виключно українською розмовляють 24 %. Виключно російською мовою – 31 % громадян. Ще два-три покоління – і українська мова стане мов гельська – офіційна мова Республіки Ірландія, якою розмовляють лише 60 тисяч громадян, тобто менше 1 відсотка. За його словами, ще гірша ситуація в публічній сфері – сфері використання мови на вулицях, в громадських місцях, на роботі, поза межами учбового процесу. Тут виключно українською мовою розмовляють: серед старшого покоління 29 %, серед середнього (30–54 роки) – 24 %, серед молоді – 18 %. Це говорить про те, що маємо ситуацію, коли діючий Закон про мову від 28 жовтня 1989 р. і діюча Конституція України українську мову не захистила. Процес деукраїнізації (русифікації), хоча й меншими темпами, ніж 20–30 років тому, триває. І тому українську мову треба захищати [7].

Українську мову треба захищати перш за все від російської мови, яка витісняє її із інформаційного простору. Російська мова, а з нею і світогляд, настільки сильно влізли в наше життя, що у нас вже відбулась підміна понять, утворились подвійні стандарти. Якщо росіянин любить Росію – він патріот, а якщо українець любить Україну – він бандерівський націоналіст. Якщо росіянин каже “хохол” – він по-доброму іронізує над представником братнього народу, якщо ж українець скаже “москаль” – він виявляє цим свою націоналістичну, антиросійську сутність. Якщо росіянин мітингує – він відстоює свою позицію, якщо мітингує українець – “він відпрацьовує американські гроші, які були йому виплачені в антиросійських цілях”. Якщо росіянин говорить російською мовою – він просто росіянин, якщо українець

говорить українською – він “Петлюра недобитий”. Якщо президент Росії декларує проросійські лозунги – це нормальний президент, якщо президент України декларує проукраїнські гасла – він проамериканський і антиросійський президент. Якщо російський президент спілкується з американським президентом – він налагоджує стосунки між двома країнами. Якщо український президент спілкується з американським президентом – вони обидва плетуть антиросійську змову. Якщо російський уряд не погоджується з українським урядом – він відстоює національні інтереси. Якщо український уряд не погоджується з російським урядом – “абарзелі ваще!”. І таких прикладів можна навести ще багато.

І справа не в тому, що українці не люблять росіян. За що один народ може любити, або не любити, інший? За що ми любимо? За що ми любимо наших батьків, дівчат, дружин, дітей? За те, що вони розумні, гарні і добрі? Зовсім ні! За те, що вони нам роблять щось хороше? Теж ні. Любов – це почуття непідвладне розуму. Люблять ні за що, просто люблять, без будь-яких на це підстав. Це емоція. Немає такої причини, чому між братніми народами, які ведуть свою історію від загального слов'янського кореня, може не бути любові. Є народна традиція, що веде свої витoki з подій минулого. Є емоції. А є негідники – політики і ідеологи, які на цих емоціях грають. І перш за все – на питанні двомовності.

Двомовність – це реальність, в якій ми живемо. Проте робити російську другою державною – не можна. Друга державна російська мова легалізує не мовні пріоритети частини країни, а незнання державної української мови. Це не право говорити російською (нею всеодно говорять) – це право НЕ ЗНАТИ українську. Якщо російськомовні громадяни України розцінюють державний статус російської як законну підставу зневажати українську – то про що можна говорити? Двомовні держави характеризуються рівноправністю й ужитковістю обидвох мов, а не витісненням однієї з них під покровом державного статусу іншої. Вся радянська філологія дотримувалася думки, що українська і російська – спільнокореневі братні мови. Тоді чому люди, які десятиріччями мешкають в україномовному просторі – не можуть її опанувати бодай на розмовному рівні? Якщо вони думають, що друга державна виправдає їхнє філологічне каліцтво, то змушений заперечити. Друга державна російська мова – це шах і мат українській національній державі.

В Україні створено нормативно-правове забезпечення всіх прав і свобод громадян України і представників національних меншин у мовній політиці, тобто є важелі регулювання. Проте ними не користуються. Наведу приклад – одним з особистих прав **громадянина** України є право на отримання інформації рідною мовою. Тут треба наголосити, відповідно до Конституції України, що український народ складається з громадян, а громадяни України є представниками різних національностей. Титульною нацією є українці, які дали назву цій країні, всі інші – росіяни, євреї, татари, болгары та інші – національні меншини.

Одразу постає відповідне питання: Як український закон захищає це право громадянина?

Передусім стаття 10 Конституції України зазначає, що: державною мовою є українська. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України [3].

Закон України “Про національні меншини в Україні” в редакції від 16 липня 1992 р. в статті 3 надає визначення національним меншинам: “До національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою” [1].

Державне забезпечення вільного розвитку мов національних меншин також закріплено в статті 3 Декларації прав національностей України: “Українська держава гарантує всім народам і національним групам право вільного користування рідними мовами в усіх сферах суспільного життя, включаючи освіту, виробництво, одержання і розповсюдження інформації” [2].

Відповідно до статей 9, 11, 18 Закону України “Про національні меншини в Україні”, відсутні мовні обмеження прав національних меншин, зокрема: “Стаття 9. Громадяни України, які належать до національних меншин, мають право відповідно обиратися або

призначатися на рівних засадах на будь-які посади до органів законодавчої, виконавчої, судової влади, місцевого і регіонального самоврядування, в армії, на підприємствах, установах і організаціях.

Стаття 11. Громадяни України мають право вільно обирати та відновлювати національність. Примушення громадян у будь-якій формі до відмови від своєї національності не допускається.

Стаття 18. Будь-яке пряме чи непряме обмеження прав і свобод громадян за національною ознакою забороняється й карається законом” [1].

Висновки. Таким чином правові механізми захисту мовних прав національних меншин є, проте в частині реалізації законодавства можна побачити іншу картину. Я, навчаючись в Одеському Національному Політехнічному університеті, можу констатувати факт: навчання, де-юре, ведеться державною мовою, де-факто – мовою російської національної меншини. Я бачу в цьому порушення права громадянина на отримання освіти рідною мовою. Це створює підстави до захисту порушеного права. Якщо мій університет, один з найкращих університетів України, порушує закон, то що вже говорити про всю Україну?

“Проблему захисту української мови треба ставити і вирішувати. І чинний і досі Закон про мови в УРСР, де є досить дивні положення про російську мову як про мову міжнаціонального спілкування народів СРСР, якого вже давно нема, потрібно переробляти на зовсім інших концептуальних засадах” [7]. Якщо нічого не робити, то настане час, коли ми втратимо українську мову, а з нею і Україну. Всі багатовікові здобутки і жертви луснуть як мильні бульбашки тільки через нашу ліню і байдужість, адже щоб стався злочин, хорошій людині досить лише стояти осторонь.

Ця стаття не має на меті розпалити міжнаціональну ворожнечу чи принизити російськомовне населення України. Я поважаю росіян, їх традиції і культуру, це народ з багатовіковою історією. Проте я не хочу втратити і поховати свою багатовікову культуру, традиції, історію через кого б там не було. Росія і Україна – брати. Ми брати, що вибрали різні шляхи, але від цього ще не втратили кровної спорідненості. Ми близькі один одному, хоч наші шляхи йдуть в різні боки. Проте, як сказав колись Леонід Кучма: “Україна – не Росія”. І це треба зрозуміти всім.

Література

1. Закон України Про національні меншини в Україні від 25 червня 1992 р. № 2494-XII // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2494-12>.
2. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 р. – № 1771-XII // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1771-12>.
3. Конституція України. – Х.: “Ксилон”, 2007. – 376 с.
4. Таращук П. Нація рабів / П. Таращук // Український тиждень. – 2010. – № 14. – С. 32.
5. Таращук П. “Нормалізація українського пацієнта” / П. Таращук // Український тиждень. – 2010. – № 12. – С. 24.
6. Тиганій К.А. Мова як важливий фактор державотворення / К.А. Тиганій // Інтелегенція і влада. Серія : Історія. – 2006. – № 8. – С. 159–165.
7. Українська мова потребує чіткого законодавчого захисту // Матеріали пресконференції “Ризики запровадження двомовності” 21 лютого 2010. – м. Київ // Режим доступу : <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=874019>.